

บทที่ ๔

บทวิเคราะห์การดำเนินคดีกรณีความตายเกิดจากการ ปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ

การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐในการบังคับใช้กฎหมาย นอกจากจะต้องมีบทบัญญัติกฎหมายให้อำนาจไว้แล้วยังต้องคำนึงถึงหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนกับการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองด้วย ซึ่งการใช้กำลังบังคับของเจ้าหน้าที่จะกระทำได้เฉพาะกรณีมีพฤติการณ์พิเศษอย่างยิ่ง กล่าวคือ เป็นกรณีที่มีความจำเป็นโดยชอบตามพฤติการณ์เพื่อป้องกันอาชญากรรมหรือในการจับกุมผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยโดยชอบด้วยกฎหมาย และหากมีความตายเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ย่อมกระทบต่อสิทธิในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน ตลอดจนสิทธิเสรีภาพของบุคคล กฎหมายจึงได้วางมาตรการในการตรวจสอบการกระทำของเจ้าพนักงานที่ทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายจากการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว ไม่ว่าเจ้าพนักงานจะกระทำโดยเจตนา ไม่เจตนา หรือกระทำโดยประมาท และไม่ว่าการปฏิบัติหน้าที่ตามที่กล่าวอ้างของเจ้าพนักงานนั้นจะชอบหรือไม่ก็ตาม ในบทนี้จะทำการวิเคราะห์ถึงการดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่รัฐในกรณีที่ผลการสอบสวนได้ความว่าความตายเกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าพนักงานในพฤติการณ์ต่าง ๆ โดยแยกพิจารณาได้ ดังนี้

ความตายเกิดจากเจ้าหน้าที่รัฐกระทำโดยเจตนา

เมื่อเจ้าพนักงานทำการจับกุมหรือปราบปรามผู้กระทำความผิดตามหน้าที่แล้วทำให้ผู้กระทำความผิดที่เป็นคนร้ายดังกล่าวถึงแก่ความตายโดยเจตนา หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า วิสามัญฆาตกรรม เจ้าพนักงานผู้นั้นจะต้องถูกดำเนินคดีฐานฆ่าผู้อื่น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๘๘ ซึ่งเป็นสำนวนคดีวิสามัญฆาตกรรม และมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นการละเมิดสิทธิในชีวิตของผู้อื่น แม้ผู้นั้นจะเป็นผู้กระทำความผิดกฎหมายก็ตาม ดังนั้น กฎหมายจึงกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๓ วรรคท้าย ให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเท่านั้น มีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง อย่างไรก็ดี โดยทั่วไปสำนวนคดีวิสามัญฆาตกรรม พนักงานสอบสวนมักจะเสนอความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา โดยอ้างเหตุว่าเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๖๘ หากอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเห็นว่าการกระทำ

ของเจ้าพนักงานเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายและไม่สามารถหลีกเลี่ยงโดยใช้วิธีการอื่นได้ อัยการสูงสุดจะมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา ซึ่งทำให้คดีเป็นยุติจากการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ

ตัวอย่างเช่น คดีวิสามัญฆาตกรรม เลขรับที่ วิ ๑๐๕/๒๕๕๑ เจ้าหน้าที่ตำรวจได้จับรถยนต์ไล่ติดตามรถยนต์ของผู้ตายที่เป็นคนร้ายขนยาบ้า เมื่อไปถึงบริเวณที่เกิดเหตุ ผู้ตายได้จอดรถแล้วใช้อาวุธปืนพกสั้นยิงผู้ต้องหาซึ่งกำลังเปิดประตูลงจากรถยนต์จำนวน ๓-๔ นัด ผู้ต้องหาจึงใช้อาวุธปืนพกประจำกายยิงสวนกลับไป ๒ นัด ผู้ตายได้ยิงตอบโต้กลับมาอีก ๒-๓ นัด จากนั้นได้วิ่งหลบหนีลงคูน้ำ แล้วถูกปิดล้อมจึงยอมมอบตัวพร้อมอาวุธปืน แต่ต่อมาผู้ตายได้เสียชีวิตที่โรงพยาบาล ผลการชันสูตรพลิกศพปรากฏว่าผู้ตายมีบาดแผลกระสุนเข้าทางด้านหลังขวากระสุนปืนฝังใน อัยการสูงสุดวินิจฉัยว่าการกระทำของผู้ต้องหาซึ่งปฏิบัติราชการตามหน้าที่และใช้อาวุธปืนยิงสวนไปทางผู้ตายทันทีโดยไม่มีโอกาสเลือกยิงหรือหลีกเลี่ยงได้ เป็นการป้องกันสิทธิในชีวิตและร่างกายของตนเอง เพื่อให้พ้นจากการถูกผู้ตายยิงอันเป็นภัยอันตรายที่เกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย และเป็นภัยอันตรายที่ใกล้จะถึง จึงเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย พอสมควรแก่เหตุ ไม่เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๖๘

การที่เจ้าพนักงานอ้างเหตุป้องกันในคดีวิสามัญฆาตกรรม นอกจากต้องปรากฏว่าเป็นการกระทำพอสมควรแก่เหตุเพื่อป้องกันสิทธิของตนหรือของผู้อื่นให้พ้นจากภัยอันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายและเป็นภัยอันตรายที่ใกล้จะถึงอันเป็นหลักของการป้องกันตามธรรมดาแล้ว ยังต้องปรากฏว่าเจ้าพนักงานอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ด้วย ซึ่งในกรณีบุคคลธรรมดาเมื่อมีผู้ใดทำการละเมิดสิทธิของตนหรือของผู้อื่นย่อมกระทำการใดๆ อันเป็นการป้องกันสิทธินั้นได้ทันที โดยมีพิกัดต้องหลีกเลี่ยงก่อน แต่กรณีของเจ้าพนักงานนั้น ได้มีหลักการตามมาตรฐานสากลจำกัดการใช้ความรุนแรงหรือใช้อาวุธในการบังคับใช้กฎหมายของพนักงานเจ้าหน้าที่ว่าให้ใช้ได้เฉพาะกรณีจำเป็นที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้เท่านั้น เพื่อป้องกันไม่ให้เจ้าพนักงานใช้อำนาจตามอำเภอใจ ได้แก่หลักการระหว่างประเทศที่กล่าวไว้แล้วในบทที่ ๒ คือประมวลระเบียบการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย (Code of Conduct for Law Enforcement Officials) ข้อ ๓ ที่กำหนดว่า เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมายจะใช้กำลังบังคับได้เฉพาะกรณีที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งและภายในขอบเขตของการปฏิบัติการตามหน้าที่เท่านั้น และหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย (Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials) ข้อ ๔ และ ข้อ ๕ วางหลักว่า เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายพึงเลือกใช้วิธีการอื่นๆ ที่มีอันตรายน้อยที่สุดและให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ก่อนที่จะเปลี่ยนไปใช้กำลังบังคับและอาวุธปืน การใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนพึงกระทำต่อเมื่อวิธีการอื่นๆ ที่จะใช้ในการปฏิบัติ

หน้าทีนั้นล้วนแต่ไม่ได้ผลแล้วเท่านั้น ในกรณีที่ใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนโดยชอบเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจะต้องใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนดังกล่าวอย่างจำกัดเพียงให้เหมาะสมแก่ความจำเป็นตามความร้ายแรงของความผิดและวัตถุประสงค์ตามกฎหมายในกรณีนั้นๆ

ตัวอย่างเช่น คดีวิสามัญฆาตกรรม เลขรับที่ วิ ๕๓/๒๕๕๑ ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจชุดจับกุมได้นำกำลังไปจับกุมผู้ตายตามหมายจับ ระหว่างที่กำลังควบคุมผู้ตายอยู่นั้น ผู้ตายได้แย่งปืนจากสืบทตำรวจเอก จ. และเล็งปืนจะยิงสืบทตำรวจเอก จ. ผู้ต้องหาอยู่ห่างไปเพียง ๑ เมตรเศษ ใกล้ชิดกับเหตุการณ์ในระยะที่พอจะเข้าช่วยเหลือสืบทตำรวจเอก จ. ไม่ให้ผู้ตายแย่งปืนไปได้ และตามวิสัยของตำรวจย่อมต้องดำเนินการดังกล่าวในทันทีไม่ว่าจะด้วยการใช้กำลังหรือยิงสกัดไปที่ผู้ตาย แต่ผู้ต้องหากลับรอนจนกระทั่งผู้ตายแย่งปืนไปได้และจะยิงสืบทตำรวจเอก จ. ผู้ต้องหาจึงค่อยยิงผู้ตายในระยะประชิดดังกล่าว ซึ่งขัดแย้งกับวิสัยตามธรรมชาติของผู้มีอาชีพปราบปรามคนร้าย ทั้งผู้ต้องหาใช้เวลาและอยู่ใกล้กับผู้ตายพอที่จะเลือกยิงอวัยวะส่วนอื่นของผู้ตายเพื่อยับยั้งเหตุการณ์ไว้ก่อนได้ แต่ผู้ต้องหากลับเลือกยิงผู้ตายที่ศีรษะบริเวณเหนือหน้าผากอันเป็นอวัยวะสำคัญทำให้ผู้ตายถึงแก่ความตายในทันที อัยการสูงสุดจึงสั่งฟ้อง ผู้ต้องหา ฐานฆ่าผู้อื่น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๘๘

นอกจากเหตุป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว หากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐเป็นไปตามกฎหมายและอยู่ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายให้อำนาจไว้ เช่น กรณีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๓ ที่ให้อำนาจเจ้าพนักงานผู้ทำการจับกุมใช้วิธีการหรือการป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับกุม

ตัวอย่างเช่น คดีวิสามัญฆาตกรรม เลขรับที่ วิ ๕๓/๒๕๕๓ เจ้าหน้าที่ตำรวจถูกสอบสวนดำเนินคดีฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา อัยการสูงสุดวินิจฉัยว่า คนร้ายมีอาวุธปืนยิงใส่เจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อหลบหนีการจับกุม การที่ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อาวุธปืนยิงไปที่แขนของคนร้ายเพียง ๑ นัด เป็นการกระทำไปโดยมีอำนาจ เหมาะสมแก่พฤติการณ์ในการจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๓ แม้ต่อมาภายหลังคนร้ายถึงแก่ความตาย แต่ผลการชันสูตรของแพทย์ลงความเห็นว่าตายเพราะระบบไหลเวียนโลหิตล้มเหลวเนื่องจากหัวใจเต้นผิดปกติจากการเสพยาเสพติดแอมเฟตามีน ผู้ต้องหาจึงไม่มีความผิด อัยการสูงสุดจึงสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาฐานฆ่าผู้อื่นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๘๘

ความตายที่เกิดขึ้นจากการกระทำโดยเจตนาของเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า วิสามัญฆาตกรรม นั้น ระบบกฎหมายไทยได้พัฒนาระบบการตรวจสอบไว้อย่างรัดกุมและมีการวางมาตรการในการถ่วงดุลอำนาจของเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ในชั้นการ

ชั้นสูตรพลิกศพซึ่งกำหนดให้ต้องมีพนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองร่วมอยู่ด้วย การทำสำนวนชั้นสูตรพลิกศพต้องมีพนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวน จากนั้นต้องมีกระบวนการไต่สวนชั้นสูตรพลิกศพโดยศาล และขั้นตอนสุดท้ายในการทำสำนวนสอบสวน คดีอาญาก็ต้องมีพนักงานอัยการเข้าร่วมในการทำสำนวนการสอบสวนด้วย โดยผู้มีอำนาจสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง คือ อัยการสูงสุดเท่านั้น อันแสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าต้องการให้ความสำคัญกับคดีดังกล่าวที่เจ้าหน้าที่รัฐกระทำการอันกระทบต่อสิทธิของประชาชนให้เกิดความรอบคอบในการพิจารณาสูงสุด อย่างไรก็ตาม การตั้งต้นคดีอยู่ที่พนักงานสอบสวน หากพนักงานอัยการไม่ได้ให้ความสำคัญในกระบวนการตรวจสอบที่ร่วมกับพนักงานสอบสวนตั้งแต่ชั้นชั้นสูตรพลิกศพถึงชั้นสอบสวนแล้ว การคุ้มครองสิทธิของประชาชนก็จะไม่บรรลุผลสมดังเจตนารมณ์ของกฎหมาย

ความตายเกิดจากเจ้าหน้าที่รัฐกระทำโดยประมาทหรือไม่เจตนา

กรณีที่มีการสอบสวนได้ความว่าความตายเกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานโดยประมาท หรือโดยไม่เจตนา พนักงานอัยการทั่วไปมีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๓ อำนาจในการสั่งคดีไม่ได้เป็นของอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเท่านั้นดังเช่นคดีวิสามัญฆาตกรรม ตามมาตรา ๑๔๓ วรรคท้าย ดังนั้น แม้ความตายจะเป็นผลมาจากการกระทำของเจ้าพนักงานที่ปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ซึ่งต้องมีการไต่สวนชั้นสูตรพลิกศพ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๐ ก็ตาม แต่เมื่อทำการไต่สวนชั้นสูตรพลิกศพเสร็จแล้ว ปรากฏว่าพนักงานสอบสวนไม่ได้ดำเนินคดีกับผู้ต้องหา ฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๘๘ แต่ดำเนินคดีกับผู้ต้องหาฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๘๑ หรือดำเนินคดีฐานทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๘๐ ซึ่งถือว่าผู้ต้องหาไม่ได้มีเจตนาฆ่า กรณีจึงไม่ใช่ “คดีวิสามัญฆาตกรรม” ตามนัยของกฎหมาย เพราะไม่เข้าลักษณะตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๓ วรรคท้าย ที่กำหนดไว้ว่าต้องเป็นคดีฆาตกรรม อันจะทำให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเท่านั้นที่จะมีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องดังกล่าว

ตัวอย่างเช่น คดีวิสามัญฆาตกรรม เลขรับที่ ๕๐/๒๕๕๒ ผู้ตายมีอาการทางประสาทได้ใช้ขวานเป็นอาวุธไล่ฟันทำร้ายประชาชนจนมีบางคนถึงแก่ความตาย และบางคนได้รับบาดเจ็บสาหัส ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงใช้อาวุธประจำกายยิงไปที่ขาผู้ตายจำนวน ๑ นัด ทำให้ผู้ตายล้มลง และเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถควบคุมตัวผู้ตายไว้ได้ แต่ต่อมาผู้ตายถึงแก่ความตายที่โรงพยาบาล

เนื่องจากเสียเลือดมาก พนักงานสอบสวนดำเนินคดีกับผู้ต้องหาฐานฆ่าผู้อื่นโดยไม่เจตนา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๕๐ และสรุปสำนวนมีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาด้วยเหตุว่าการกระทำของผู้ต้องหาเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย จึงไม่เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา อัยการสูงสุดวินิจฉัยว่า คดีวิสามัญฆาตกรรมที่อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเท่านั้นมีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง ต้องเป็นคดีฆาตกรรม อันหมายถึง คดีฆ่าโดยเจตนา ซึ่งผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ฆ่าตาย หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๓ วรรคท้าย แต่คดีนี้ พนักงานสอบสวนได้สอบสวนดำเนินคดีกับผู้ต้องหาในความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยไม่เจตนา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๕๐ จึงถือไม่ได้ว่าเป็นคดีฆาตกรรม ที่อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเท่านั้น มีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๓ วรรคท้าย จึงส่งสำนวนทั้งหมดคืนผู้ว่าราชการจังหวัดยะลา เพื่อส่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการ สำนักงานอัยการจังหวัดยะลาพิจารณา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๒ ต่อไป

อย่างไรก็ดี หากพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๕๘ กรณีก็ถือว่าเป็นคดีวิสามัญฆาตกรรมที่อัยการสูงสุดเป็นผู้มีอำนาจสั่งคดีแล้ว แม้อัยการสูงสุดพิจารณาแล้วเห็นว่าเจ้าพนักงานไม่ได้มีเจตนาฆ่าแต่เป็นการกระทำโดยประมาท อัยการสูงสุดจะสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาฐานฆ่าผู้อื่น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๕๘ และสั่งฟ้องฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๕๑

ตัวอย่างเช่น คดีวิสามัญฆาตกรรม เลขรับที่ ๗๘/๒๕๕๑ ผู้ตายขับรถจักรยานยนต์พยายามหลบหนีจุดตรวจสกัดที่ผู้ต้องหากำลังปฏิบัติหน้าที่อยู่ โดยผู้ตายได้เร่งเครื่องรถจักรยานยนต์พุ่งมายังจุดที่ผู้ต้องหายืน ผู้ต้องหาจึงชักอาวุธปืนประจำกายพร้อมกับถือไฟฉายส่องไปที่ผู้ตาย แต่กระสุนปืนได้ลั่นถูกผู้ตายถึงแก่ความตาย อัยการสูงสุดวินิจฉัยว่า ผู้ต้องหาไม่ได้ใช้ความระมัดระวังตามวิสัยของตำรวจโดยทำการขึ้นลำปืนในขณะที่ถือกระบองไฟฉายทำให้ปืนลั่น จึงสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาฐานฆ่าผู้อื่น และสั่งฟ้องฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย

ในทางกลับกัน หากพนักงานสอบสวนดำเนินคดีกับผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าพนักงานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย สำนวนคดีนั้นก็อยู่ในอำนาจการสั่งคดีของพนักงานอัยการในท้องที่นั้น ถ้าพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่า ไม่ใช่เป็นการกระทำโดยประมาท แต่เป็นเจตนาฆ่า คดีก็เป็นวิสามัญฆาตกรรมซึ่งอยู่ในอำนาจของอัยการสูงสุดที่จะพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง อาจกล่าวได้ว่าในกรณีที่ความตายเกิดขึ้นจากเจ้าพนักงานกระทำโดยประมาทหรือไม่

เจตนา นั้น แม้ไม่ใช่เป็นการวิสามัญฆาตกรรม แต่กฎหมายก็กำหนดกระบวนการตรวจสอบไว้ เช่นเดียวกัน โดยต้องมีการชันสูตรพลิกศพและการไต่สวนของศาล อีกทั้งต้องมีพนักงานอัยการเข้าร่วมทำสำนวนชันสูตรพลิกศพและสำนวนสอบสวนด้วย อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาให้ถ่องแท้จะเห็นว่า มาตรฐานของการตรวจสอบจะหย่อนลงจากกรณีวิสามัญฆาตกรรมเนื่องจากผู้ที่มีอำนาจสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องจะเป็นพนักงานอัยการตามเขตท้องที่ มิใช่อัยการสูงสุด นอกจากนี้ ฐานความผิดฐานทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายหรือฆ่าผู้อื่นโดยไม่เจตนา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๕๐ และความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๕๑ นั้นมีอัตราโทษเบากว่าความผิดฐานฆ่าผู้อื่นซึ่งมีอัตราโทษสูงสุดถึงขั้นประหารชีวิตมาก โดยความผิดตามมาตรา ๒๕๐ มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบห้าปี ส่วนความผิดตามมาตรา ๒๕๑ มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสิบปีและปรับไม่เกินสองหมื่นบาท ดังนั้น พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นผู้เริ่มต้นคดีจึงมีบทบาทสำคัญในการผ่อนหนักเป็นเบาของผู้กระทำ ความผิดที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐด้วยกัน โดยอาจทำสำนวนสอบสวนไปในแนวทางให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่รัฐมีเพียงเจตนาทำร้ายหรือเจ้าหน้าที่รัฐกระทำโดยประมาท อันเป็นการหลีกเลี่ยงการตรวจสอบที่เข้มงวดกว่าคดีวิสามัญฆาตกรรม

ความตายเกิดจากเจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ

ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานไม่ว่าจะเป็นกระทำวิสามัญฆาตกรรม กระทำโดยประมาทหรือไม่เจตนา หากได้ความว่าสืบเนื่องมาจากเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๗ คดีดังกล่าวต้องถูกไต่สวนดำเนินคดีโดยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ และเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาแล้วมีมติว่ามีความผิด ก็จะส่งรายงานการไต่สวนให้อัยการสูงสุดพิจารณา ดำเนินคดี ตามมาตรา ๕๗ แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ข้อ ๖ ของประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ ๓๑ เรื่องการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ได้ คดีดังกล่าวก็จะดำเนินการสอบสวนดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่

รัฐผู้ทำให้ตายดังที่กล่าวมาในบทที่ ๓ โดยมีความผิดฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ รวมอยู่ด้วย

ตัวอย่างเช่น คดีวิสามัญฆาตกรรม เลขรับที่ วิ ๖๓/๒๕๕๓ ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าพนักงาน ดำรวจถูกดำเนินคดีฐานฆ่าผู้อื่น และฐานเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๘๘, ๑๕๗ กรณีผู้ต้องหาเข้าระงับเหตุทะเลาะวิวาทระหว่างนักท่องเที่ยว ชาวแคนาดากับคนไทยที่อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน และผู้ต้องหาได้ใช้อาวุธปืนยิงนักท่องเที่ยว เสียชีวิตขณะปฏิบัติหน้าที่ระงับเหตุทะเลาะวิวาทดังกล่าว ซึ่งคดีอยู่ในอำนาจการไต่สวนของ คณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ต่อมาคณะกรรมการคดีพิเศษได้รับคดีไว้เป็นคดีพิเศษ แล้วส่งสำนวนให้อัยการสูงสุดพิจารณา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๓ วรรคท้าย ซึ่งอัยการสูงสุดมีคำสั่งฟ้องผู้ต้องหาฐานฆ่าผู้อื่น และฐานเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่ โดยมิชอบ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๘๘, ๑๕๗

แต่ในกรณีที่ข้อเท็จจริงปรากฏว่าการกระทำของเจ้าพนักงานที่ฆ่าผู้อื่นตายไม่ได้เป็นการ ปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือกระทำไปนอกเหนืออำนาจหน้าที่ที่ไม่เป็นวิสามัญฆาตกรรม เช่น กรณีที่ผู้ใหญ่บ้านไปจับกุมคนร้ายนอกเขตท้องที่ของตนและไม่มีเหตุอันจะอ้างได้ตาม พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ มาตรา ๒๗ และได้ยิงคนร้ายตายนั้นไม่ใช่คดีวิสามัญ ฆาตกรรม เพราะเป็นการกระทำนอกเหนืออำนาจหน้าที่และไม่เป็นการกระทำในฐานะเจ้าพนักงาน ผู้ปฏิบัติราชการตามหน้าที่ คงเป็นคดีฆาตกรรมธรรมดา และเมื่อไม่ใช่เป็นการกระทำ ในอำนาจ หน้าที่จึงไม่เป็นความผิดฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๗

ตัวอย่างเช่น คดีวิสามัญฆาตกรรม เลขรับที่ 36/2552 ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจถูก ดำเนินคดีฐานฆ่าผู้อื่นและฐานเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยคดีมี ข้อเท็จจริงว่า ผู้ต้องหาเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวนปราบปราม สถานีตำรวจนครบาลประจักษ์ ในชุดแต่งกายนอกเครื่องแบบทำการจับกุมผู้ประกอบกิจการให้เช่า แลกเปลี่ยนหรือจำหน่ายซึ่งเทป หรือวัสดุเทปโทรทัศน์โดยไม่ได้รับอนุญาตจากนายทะเบียน ที่แฝงลอยในตลาดนัดถนนเลียบคลอง ประปา ผู้ตายซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจเช่นกันได้เข้าไปมุงดูแล้วเกิดการโต้เถียงกันกับผู้ต้องหา เมื่อมี ผู้ห้ามปรามจึงได้เลิกรากันไป แต่ผู้ต้องหาได้ถืออาวุธปืนติดตามผู้ตายไป พบผู้ตายนั่งคร่อม รถจักรยานยนต์กำลังจะถอยรถออกจากที่จอด ผู้ต้องหาได้ร้องให้ผู้ตายหยุดแล้วใช้อาวุธปืนสั้นยิง ไปที่ผู้ตายจำนวน ๑ นัด ถูกผู้ตายที่หน้าอกด้านขวาถึงแก่ความตาย อัยการสูงสุดวินิจฉัย แม้

ผู้ต้องหาจะอ้างว่าได้ติดตามผู้ตายไปเพื่อทำการตรวจค้นอาวุธปืนและจับกุมในข้อหาพาอาวุธปืนไปในเมือง หมู่บ้านหรือทางสาธารณะโดยไม่ได้รับอนุญาต แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ต้องหา ยังไม่ได้ทำการใดๆที่จะเป็นการเข้าตรวจค้นตัวผู้ตาย แต่กลับใช้อาวุธปืนยิงผู้ตายในขณะที่กำลังถอยรถจักรยานยนต์ การกระทำของผู้ต้องหาจึงไม่ใช่การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเจ้าพนักงานตำรวจ ผู้ต้องหาไม่มีความผิดฐานเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ นอกจากนี้แม้ผู้ต้องหาจะอ้างว่าได้เรียกให้ผู้ตายหยุดเพื่อตรวจค้นแต่ผู้ตายกลับชักอาวุธปืนออกจากเอว ผู้ต้องหาจึงต้องยิงผู้ตายก่อนเพื่อป้องกันตนเอง แต่ประจักษ์พยานที่เกิดเหตุทุกปากไม่มีใครให้การสนับสนุนข้ออ้างของผู้หา ดังกล่าว โดยให้การในสาระสำคัญไปในทางเดียวกันว่าเห็นผู้ต้องหาเล็งปืนไปยังผู้ตายแล้วยิงผู้ตายล้มลงขณะที่ผู้ตายครอบครองจักรยานยนต์อยู่ จึงฟังได้ว่าผู้ตายไม่ได้อยู่ในท่าทางที่จะต่อสู้กับผู้ต้องหา การกระทำของผู้หาไม่ใช่เป็นการป้องกันตนเองในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้ต้องหาจึงมีความผิดฐานฆ่าผู้อื่น

ในกรณีที่มีการกล่าวหาเจ้าหน้าที่รัฐกระทำการวิสามัญฆาตกรรมหรือฆ่าโดยไม่เจตนาหรือกระทำโดยประมาทและมีการกล่าวหาว่าเจ้าพนักงานผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบด้วย อันเป็นการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญานั้น แม้คดีจะอยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการไต่สวนข้อเท็จจริงตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ แต่เมื่อเป็นกรณีความตายเกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงาน จึงต้องมีการชันสูตรพลิกศพและไต่สวนโดยศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีการกล่าวหาว่าเจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพียงอย่างเดียวโดยมิได้ตั้งข้อหาในเรื่องที่เจ้าหน้าที่รัฐกระทำการให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายด้วยนั้น คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะทำการไต่สวนเฉพาะการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการของเจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้น โดยจะไม่มีกระบวนการตรวจสอบในเรื่องของการที่เจ้าหน้าที่รัฐทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อันได้แก่ การชันสูตรพลิกศพและการไต่สวนโดยศาล รวมอยู่ในสำนวนไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ด้วย เช่น คดี ป.ป.ช. ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เลขรับที่ ๒๔/๒๕๕๒ ที่อดีตนายกรัฐมนตรี นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ กับพวก ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการในการสั่งการให้เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้กำลังปราบปรามประชาชนที่ชุมนุมปิดล้อมรัฐสภา เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๕๑ จนมีผู้ชุมนุมถึงแก่ความตาย และได้รับบาดเจ็บ ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติและขอให้อัยการสูงสุดดำเนินคดีอาญาฟ้องเฉพาะความผิดฐานเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๗ เท่านั้น คดีดังกล่าวจึงไม่มีการไต่สวนชันสูตรพลิกศพ ทำให้ขาดการตรวจสอบการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐในกรณีดังกล่าวว่าความตายเกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐหรือไม่